

Ritoók Zsigmond

(1929–2026)

Ritoók Zsigmond egy nagyváradi magyar és egy pesti német gyökerű, több generációs értelmiségi családból származott. Bár közvetlen fölmenői természettudományos képzettségűek voltak és már anyai dédnagyapja, Tormay Béla is az MTA tagja volt, a családtól nem volt idegen a humán műveltség sem. (Közvetlen oldalági rokonai között két író is volt: Ritoók Emma és Tormay Cecil.) Érthető módon német, angol és francia tudását már otthonról, gyermekkorából hozta. Középiskolás korában érdeklődése a klasszikus nyelvek és a magyar irodalom irányába fordult. Az egyetemen, eleinte az Eötvös Collegium tagjaként, latint, görögöt, és rövidebb ideig angolt tanult.

Tanulmányai végeztével 1952-ben egyetemi tanársegéd lett, de állását 1957-ben elvesztette, mivel aláírta az utóbb kivégzett kollégájának, Brusznyay Árpádnak a kegyelmi kérvényét. Ezután a Martos Flóra Gimnáziumban tanított, ezért 1965-ben magyar szakos tanári diplomát is szerzett. 1970-ben került vissza a tudományos életbe, amikor Harmatta János meghívta az Ókortudományi Tanszéki Kutatócsoportba. 1986-ban lett az ELTE Latin Filológiai Tanszékének tanára, majd egy év múlva annak vezetője, egészen 1999-es nyugdíjba vonulásáig. Utána *professor emeritus*ként folytatta tanári tevékenységét.

Fiatal korától kezdve, Marót Károly kutatásaihoz kapcsolódva, a homéroszi eposzokkal, az epikával, a költészet mágikus erejével, a szóbeli hagyományozás kérdéseivel foglalkozott. Vizsgálódásait nem korlátozta ókori klasszikus szövegekre, hanem kiterjesztette a délszláv epikától a néprajzi kutatásokból ismert távolabbi anyagokra is. Ezekkel a munkáival, amelyeken kandidátusi disszertációja is alapult, már nemzetközi hírnevet szerzett magának.

Részben ugyanezek a kérdések motiválták akkor is, amikor később áttért a görög dráma kutatására. A görög drámákban azonban már nemcsak a költészet, hanem az erkölcsi problémák vizsgálatára is figyelmet fordított. Kutatásait ekként az antik kultúra szélesebb összefüggései feltárásának szolgálatába helyezte. Ezzel megvalósította rejtett célját is: az Ókort vizsgálva mindig az érdekelte, hogy annak tanulságai mennyire érvényesek a mi korunk számára is, mit mond az ókortudomány a ma emberének.

Tulajdonképpen ez az érdeklődés tette Ritoók Zsigmondot alkalmassá arra, hogy több „népszerűsítő” művében (amelyek közül néhányat társszerzőkkel készített) az Ókort a mai olvasó számára is érdekes és élvezetes módon ismertesse. Munkásságának ezt a részét is tudományos igényesség, pedagógiai érzék, és a szakmai utánpótlásról való gondoskodás szándéka jellemezte.

A nemzetközi kutatás szempontjából egyedülállónak számít zeneesztétikai szöveggyűjteménye, amely először magyarul itthon, majd kibővítve Németországban is megjelent. A szövegek összeválogatása és magyarázata megkívánta tőle, hogy az egész görög szöveghagyományt, szépirodalmat, filozófiát, matematikát, és az ókori kultúra és tudomány egyéb területeit is alaposan ismerje és értse.

Az antik kultúra továbbélése és a magyar kultúra iránti érdeklődése azokban a munkáiban testesült meg, amelyekben Homéros magyarországi ismeretének és költői földolgozásának történetét tárgyalta. Ezzel az Ókor szigorúan vett határait átlépve már a magyar kultúra és

irodalom szolgálatába lépett. Ugyancsak a magyar tudományos hagyományok ápolásának számítanak azok a munkái, amelyekben egyes kiváló magyar ókortudósok életét és munkásságát dolgozta föl. Ezekkel a rövidebb könyveivel tulajdonképpen megvetette annak az alapját, hogy később meg lehessen írni a magyar ókortudomány történetét. E feladat elvégzése még előttünk áll, és a következő generációk kutatóira vár.

Ritoók Zsigmond azonban nemcsak tudós volt. Egész életét, minden tevékenységét áthatotta vallásos meggyőződése, ez határozta meg emberi tartását. Még az ötvenes években is nyíltan vállalta hitét, veszélyeztetve szakmai előmenetelét, majd később a Magyar Református Egyházat többféle vezető pozícióban is szolgált. Tudós érdeklődését, az erkölcsi kérdések iránti érdeklődését befolyásolta hite, de tudományos tárgyilagosságát sohasem.

Ugyancsak hitéből fakadó meggyőződése és a szolgálat iránti elkötelezettsége motiválta pedagógiai tevékenységében. Kötelességteljesítés iránti vágya, emberszeretete tette mind gimnáziumi, mind egyetemi tanárként sikeressé, tanítványai számára életre szóló emberi és szakmai példaképpé.

Maróth Miklós